

mgr Dariusz Prokop

Uniwersytet w Białymstoku

Wydział Filologiczny

tel. 604 142 239

e-mail: darek@prokop.biz

**TŁUMACZ PRZYSIĘGŁY – SAMOUK CZY AKADEMIK? KONFRONTACJA
PRZEPISÓW PRAWA Z PRAKTYKĄ UPRAWIANIA RZEMIOSŁA
TŁUMACZA PRZYSIĘGŁEGO**

STRESZCZENIE

W tekście omówiono rosnącą potrzebę przygotowania tłumaczy przysięgłych do nowych wyzwań wynikających ze zmian, jakie zaszły od chwili przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Wskazano luki w prawnej podstawie funkcjonowania zawodu tłumacza przysięgłego, a także jej nieadekwatność do współczesnych realiów obrotu translatami. Zwrócono uwagę na stale zwiększającą się liczbę oraz różnorodność dokumentów wymagających tłumaczenia uwierzytelnionego, a co za tym idzie – na konieczność podnoszenia świadomości i kompetencji tłumaczy przysięgłych. Praca akcentuje potrzebę wsparcia dydaktycznego tłumaczy rzadszych języków w związku z brakiem programów akademickich oraz szkoleń branżowych dedykowanych tej grupie zawodowej. W pracy zaproponowano proces szkolenia tłumaczy przysięgłych wykorzystujący model mistrz-uczeń.

Słowa kluczowe: tłumacz przysięgły, tłumaczenia uwierzytelnione, dydaktyka tłumaczeń uwierzytelnionych, dydaktyka tłumaczeń przysięgłych ustnych, kształcenie tłumaczy przysięgłych, staż tłumacza przysięgłego

SUMMARY

**A Sworn Translator – an Autodidactic or a University Student?
Legal regulations vs a sworn translator's practice**

The paper focuses on the growing demand to prepare sworn translators for new challenges resulting from the changes that have taken place since the moment of Poland's accession to

the European Union. It points to loopholes in the law governing the profession of a sworn translator, and its inadequacy to the contemporary reality of translations' exchange. The paper notes the quantitative and qualitative aspect of the growth in the number of documents that require sworn translation which calls for awareness and competence-raising of sworn translators. It stresses the need of providing didactic support to translators of less common languages due to a virtual lack of academic programmes and in-service workshops dedicated to this professional group. The paper proposes the introduction of a training process for sworn translators based on the master-apprentice model.

Key words: sworn translator, certified translations, didactics of certified translation, didactics of sworn interpretation, sworn translator training, sworn translator traineeship

Posłuchaj rady, przyjmij naukę, abyś był mądry w przyszłości.

(Księga Przysłów 19:20)¹

1. Podstawa prawna wykonywania zawodu oraz definicja tłumaczenia uwierzytelnionego

Rozważania o formach kształcenia tłumaczy przysięgłych należy rozpocząć od zapoznania się z podstawą prawną funkcjonowania tego zawodu, a jest nią ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego (u.z.t.p.) z roku 2004: „Tłumacz przysięgły jest uprawniony do: 1) sporządzania i poświadczania tłumaczeń z języka obcego na język polski, z języka polskiego na język obcy, a także do sprawdzania i poświadczania tłumaczeń w tym zakresie, sporządzonych przez inne osoby; 2) sporządzania poświadczonych odpisów pism w języku obcym, sprawdzania i poświadczania odpisów pism, sporządzonych w danym języku obcym przez inne osoby; 3) dokonywania tłumaczenia ustnego”².

W związku z tym, że ustawa nie definiuje samego tłumaczenia uwierzytelnionego, musimy zadać sobie pytanie, czym jest *tłumaczenie uwierzytelnione*, względnie *poświadczone*? Zdaniem autora, jest to ni mniej ni więcej tylko każdy translat będący wynikiem zlecenia wymagającego uwierzytelnienia. Należy zwrócić uwagę, że powszechnie stosuje się termin *tłumaczenie przysięgłe*, błędnie

¹ *Biblia Tysiąclecia*, [online], <http://biblia.deon.pl/rozdzial.php?id=557&werset=1#W1> (dostęp: 02.07.2015).

² *Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego*, art. 13, [online], <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20042732702> (dostęp: 02.07.2015).

wyprowadzone od określenia *tłumacz przysięgły*. Tłumacz uwierzytelnia sporządzone przez siebie lub inną osobę tłumaczenie, natomiast tłumaczenie przysięgłe oznacza przekład ustny, w literaturze dla odróżnienia od czynności tłumaczenia pisemnego nazywane także ustnym tłumaczeniem przysięgłym³. Rozróżnienie to jest bardzo istotne, gdyż praktyka zawodu tłumacza przysięgłego pokazuje, iż akt przekładu ustnego ma miejsce rzadko (czynność ta stanowi ułamek procenta tego, czym zajmuje się większość tłumaczy przysięgłych). W niektórych krajach tłumaczenia ustne i pisemne na potrzeby organów administracji państwowej, ściągania i wymiaru sprawiedliwości nie są realizowane przez te same osoby, gdyż prawodawcy uznali, że te dziedziny przekładoznawcze wymagają odmiennych kompetencji⁴. W tym miejscu można podeprzeć się powszechną wśród tłumaczy wiedzą, że znajomość języka obcego nie czyni z nas tłumaczy, a nie każdy tłumacz pisemny poradziłby sobie z tłumaczeniem ustnym i na odwrót. Z uwagi na fakt, że autor ma do czynienia z tłumaczeniami przysięgłymi, czyli ustnymi, niezmiernie rzadko (w roku 2014 stanowiły one jedynie 0,003% wszystkich czynności odnotowanych w repertorium), podobnie jak większość znanych mu tłumaczy przysięgłych, skupimy się na tłumaczeniach uwierzytelnionych, czyli pisemnych. Nie oznacza to bynajmniej, że ustne tłumaczenia przysięgłe można traktować po macoszemu. Są tłumacze przysięgli wykonujący tłumaczenia ustne znacznie częściej niż wspomniany ułamek procenta, np. z racji funkcjonowania w miejscu o dużym nasyceniu biznesem międzynarodowym lub w związku z bliskością np. wschodniej granicy Unii Europejskiej i częstymi przypadkami jej nielegalnego przekraczania wymagającymi w postępowaniu karnym udziału tłumacza przysięgłego. Temat ustnych tłumaczeń przysięgłych jest ze wszech miar wart zbadania, jednak zwykle nie jest przedmiotem monografii, a autorzy poświęcają mu zaledwie pojedyncze rozdziały (zob. Pieńkos⁵, Kubacki⁶, Jopek-Bosiacka⁷). A. Jopek-Bosiacka słusznie zauważa, że tłumaczenie dyskursu prawnego w polskiej literaturze przedmiotu jest praktycznie nieobecne⁸, choć zdarzają się też wyjątki⁹. Jednakże z uwagi na wspomniane rozbieżności kompetencyjne między tłumaczeniami uwierzytelnionymi i przysięgłymi ustnymi w tekście tym zajmemy się pierwszym z typów tłumaczeń.

3 A. D. Kubacki, *Tłumaczenia poświadczone. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*, Warszawa 2012, s. 154.

4 A. D. Kubacki, op. cit., s. 90.

5 J. Pieńkos, *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*, Kraków 2003, s. 114-130.

6 A. D. Kubacki, op. cit., s. 154-163.

7 A. Bosiacka-Jopek, *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa 2012, s. 210.

8 Ibidem, s. 210.

9 M. Tryuk, *Przekład ustny i środowiskowy*, Warszawa 2006.

2. Dynamika wzrostu liczby tłumaczeń uwierzytelnionych

O tym, jak ogromną rolę pełnią tłumaczenia uwierzytelnione w kontekście poszerzonej o Polskę Unii Europejskiej, można mówić niemal bez końca, gdyż niezwykle długa jest lista typów dokumentów występujących w obrocie administracyjnym, prawnym czy handlowym współczesnej Europy, zbudowanej między innymi na swobodnym przepływie ludzi. Liczba obywateli Polski przemieszczających się po Europie dawno sięgnęła milionów i nie trzeba nikogo o tym przekonywać, warto jednak zastanowić się, w jaki sposób migracja ta przekłada się na popyt na tłumaczenia.

Od chwili wejścia Polski do Unii Europejskiej, tj. od 2004 roku, liczba dokumentów podlegających przekładowi uwierzytelnionemu wzrasta dynamicznie. Z ankiety przeprowadzonej przez autora wśród tłumaczy przysięgłych różnych języków wynika, że przyrost liczby translatów uwierzytelnionych (przy jednoczesnym przyroście liczby tłumaczy) wynosił średnio 20% rocznie w latach 2004–2013 i dopiero w 2014 roku liczba ta zaczęła się stabilizować, choć nadal zauważalny jest trend wzrostowy. Rzecz jasna, przyrost ten w pewnej mierze wynika z tego, iż każdy początkujący tłumacz przysięgły zaczyna od wartości zerowej wpisów w repertorium, a jeśli jest konsekwentny, z roku na rok liczba czynności rośnie. Jednak naturalny rozwój działalności cechujący każdą aktywność zawodową cieszącą się popytem, a taką jest działalność tłumacza przysięgłego, ma znaczenie jedynie w początkowej fazie kariery zawodowej. Wniosek nasuwa się sam: zapotrzebowanie na usługi tłumaczeń uwierzytelnionych rośnie nieprzerwanie od roku 2004, a towarzyszący temu przyrost liczby tłumaczy przysięgłych nie generuje istotnego wzrostu konkurencji, co pokazuje skalę zjawiska, jakim są tłumaczenia uwierzytelnione.

Wspomniana dynamika powinna skłaniać zarówno ustawodawcę, jak i środowiska akademickie do zajęcia się tematem kształcenia tłumaczy przysięgłych w sposób, na jaki zawód ten zasługuje.

3. Teoria i praktyka uprawiania zawodu tłumacza przysięgłego

Warto postawić pytanie o źródła wiedzy teoretycznej i praktycznej tłumacza przysięgłego. Wspomniana u.z.t.p. stanowi, że tłumaczem może być osoba fizyczna, która „ukończyła magisterskie studia wyższe na kierunku filologia lub ukończyła magisterskie studia wyższe na innym kierunku i studia podyplomowe w zakresie tłumaczenia (...)” i „złożyła z wynikiem pozytywnym egzamin z umiejętności tłumaczenia z języka polskiego na język obcy oraz z języka obcego

na język polski (...)"¹⁰. Przepisy ustawy nie dotyczą osób posiadających uprawnienia tłumacza przysięgłego przed momentem jej wejścia w życie, co sprawia, że w Polsce na tych samych zasadach funkcjonują tłumacze, którzy egzamin zdali oraz ci, którzy przed rokiem 2004 złożyli wniosek do prezesa sądu okręgowego właściwego dla miejsca ich zamieszkania o ustanowienie tłumaczem przysięgłym i zostali przez niego zaprzysiężeni. Z jednej strony można argumentować, i nieraz ma to miejsce w środowisku tłumaczy przysięgłych, że osoba uzyskująca uprawnienia na nowych zasadach, tj. po zdaniu egzaminu, posiada wyższe kompetencje do uprawiania zawodu, z drugiej – tłumacze, którzy egzaminu zdawać nie musieli, zwykle posiadają kompetencje szersze, bo wynikające z wieloletniej praktyki, a ta jest o wiele bardziej złożona niż zakres tematyczny i jakościowy egzaminu na tłumacza przysięgłego. Zdaniem autora, ani tłumacz przysięgły ustanawiany w przeszłości przez prezesa sądu okręgowego, ani ten, który zgodnie z ustawą musi składać egzamin, nie jest w pełni przygotowany do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego, gdyż zdobycie niezbędnych do tego kompetencji wymaga długiego czasu. Potrzeba kilku lat zanim adept translatoryki zaznajomi się z różnorodnością dokumentów zleczanych mu do tłumaczenia przez organy administracji rządowej i samorządowej, sądy, prokuraturę, policję, straż graniczną, służbę celną, podmioty gospodarcze i osoby fizyczne. Aby ze znanstwem rzemiosła i przedmiotu a zarazem sprawnie przekładać teksty z różnych dziedzin aktywności człowieka, należy posiadać wiedzę z zakresu prawa administracyjnego, cywilnego, karnego, spółek, ordynacji podatkowej, medycyny itd. Egzamin na tłumacza przysięgłego nie wystarczy, by stwierdzić, czy kandydat jest przygotowany do przekładania tekstów o innej niż prawna czy prawnicza tematyce, a niesłusznym wydaje się być założenie, że tłumacz posiadający kompetencje do przekładania tekstów prawnych i prawniczych poradzi sobie z każdym innym tekstem. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowego sposobu przeprowadzenia egzaminu na tłumacza przysięgłego stanowi: „Część pisemna egzaminu polega na tłumaczeniu 4 tekstów: 1) dwóch z języka polskiego na język obcy, w tym jednego, który jest pismem sądowym, urzędowym albo tekstem prawniczym; 2) dwóch z języka obcego na język polski, w tym jednego, który jest pismem sądowym, urzędowym albo tekstem prawniczym”¹¹. Określenie „pismo sądowe, urzędowe albo tekst prawniczy” jest z jednej strony pojemne, z drugiej – pozostawia egzaminatorowi sporą dowolność wyboru, także wyboru poziomu trudności tekstów do tłumaczenia. Przyjmując jednak nawet,

¹⁰ Ustawa..., op. cit., art. 2.5-6.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r., [online], <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20050150129> (dostęp: 01.07.2015).

że są to teksty o wysokim stopniu trudności, nie można stwierdzić, że egzamin w sposób zadowalająco wszechstronny sprawdza przygotowanie kandydata do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego. Należy raz jeszcze podkreślić, że różnorodność tematyczna tekstów, z którymi ma do czynienia tłumacz przysięgły, jest tak ogromna, że przeprowadzenie obiektywnego egzaminu w rozsądnych ramach czasowych nie jest możliwe, zatem uprawnionym postulatem wydaje się być wykorzystanie innej metody weryfikacji umiejętności tłumacza aspirującego do bycia tłumaczem przysięgłym. Za słuszością tego postulatu przemawiać może choćby fakt, że u.z.t.p. bardzo ogólnikowo określa formalne wymogi, jakie powinien spełniać translat uwierzytelniony. Mimo upływu już jedenastu lat od wejścia w życie u.z.t.p. prawodawca nie wydał do niej żadnego rozporządzenia uszczegółwiającego wspomniane wymogi formalne dotyczące translatów uwierzytelnionych, o nowelizacji samej ustawy nie wspominając. Realia uprawiania zawodu tłumacza przysięgłego zmuszają do wypracowania własnych metod w oparciu o ogólnikowe zapisy ustawy, korzystania z doświadczeń kolegów, a rzadziej także z kodeksu tłumacza przysięgłego¹², jeśli tłumacz jest świadom istnienia i treści tego tekstu (świadomość ta jest stosunkowo niska wśród tłumaczy, z których wielu przyznaje, że o kodeksie albo tylko słyszeli, albo zasad tam opisanych nie stosują w swojej praktyce, gdyż z jednej strony nie widzą takiej potrzeby, a z drugiej nie uważają tego tekstu za powszechnie obowiązujący). Trzeba jednak pamiętać, że kodeks przyjęty uchwałą rady naczelnej PT TEPIS przy udziale przedstawicieli między innymi Ministerstwa Sprawiedliwości nie jest zbiorem przepisów obowiązujących tłumaczy przysięgłych, a jedynie zaleceniem¹³. Niezrzeszeni w PT TEPIS tłumacze przysięgli w swojej pracy niejednokrotnie kierują się własnymi, wypracowanymi na przestrzeni lat metodami, które nie muszą być zbieżne z postanowieniami kodeksu¹⁴.

4. Działalność szkoleniowa zrzeszeń branżowych

Potrzebom tłumaczy przysięgłych, a także kandydatów na tłumaczy przysięgłych, wychodzą naprzeciw zrzeszenia branżowe, np. wspomniane już Polskie Towarzystwo Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych oraz Stowarzyszenie Tłumaczy Polskich, które organizują spotkania warsztatowe, seminaria i konferencje stanowiące doskonałą platformę wymiany doświadczeń i formę podnosze-

¹² D. Kierzkowska (red.), *Kodeks tłumacza przysięgłego*, [online], <http://www.tepis.org.pl/pdf-doc/kodeks-tp.pdf> (dostęp: 01.07.2015).

¹³ A. D. Kubacki, op. cit., s. 126.

¹⁴ Ibidem, s. 127.

nia kompetencji translatorskich. Dzięki tym spotkaniom część tłumaczy wypełnia ustawowy obowiązek „doskonalenia kwalifikacji zawodowych”¹⁵, „dzielenia się wiedzą”¹⁶ oraz „uczestniczenia w procesie przekazywania własnych doświadczeń i wiedzy zawodowej młodszym kolegom i adeptom zawodu”¹⁷. Niestety, nie wszyscy tłumacze mają taką możliwość, nawet jeśli są zrzeszeni w którejś z organizacji branżowych. Powodów tego stanu rzeczy jest kilka: repetytoria niemal bez wyjątku organizowane są w dużych ośrodkach miejskich, co często utrudnia uczestniczenie w nich tłumaczom z miejscowości położonych z dala od dużych miast. Spotkania takie w Warszawie, Poznaniu czy Wrocławiu są niemal na porządku dziennym, podczas gdy Białystok gości tłumaczy przysięgłych z regionu raz w roku lub rzadziej, co wynika też z faktu znacznie mniejszej liczby tłumaczy w regionie niż np. w stolicy. Wprawdzie udział w repetytoriach w większych ośrodkach nie jest niemożliwy, jednak pokonanie w ciągu dnia np. 500 km oznacza dla tłumacza utratę zarobku, gdyż spotkania te odbywają się najczęściej w dni powszednie, a związku z tym, że są zapowiadane zwykle z kilkutygodniowym wyprzedzeniem, mogą kolidować z wcześniejszymi zobowiązaniami zawodowymi.

Innym powodem nieuczestniczenia w spotkaniach doskonalących kwalifikacje jest brak takowych dedykowanych tłumaczom rzadszych języków. Repetytoriów poświęconych problemom tłumaczy języka szwedzkiego, chorwackiego czy litewskiego można szukać ze świecą, stąd uzasadniona wątpliwość, czy ustawodawca wziął pod uwagę tłumaczy rzadszych języków przygotowując u.z.t.p. i nakładając na nich wspomniane obowiązki, jednocześnie nie dając adeptom tego zawodu możliwości wywiązania się z ustawowego obowiązku.

5. Dydaktyka akademicka

Świadomi ogromnej liczby i różnorodności dokumentów podlegających tłumaczeniom uwierzytelnionym, znając niedomagania u.z.t.p., a także uznając, że potrzeby zdobywania i podnoszenia kompetencji przez tłumaczy przysięgłych nie są w pełni zaspokajane, zastanowimy się, jakie działania należy podjąć, aby przygotowanie do zawodu tłumacza przysięgłego, a później jego samodzielne wykonywanie, było procesem rzetelnym i efektywnym.

W Polsce system kształcenia tłumaczy pisemnych działa z dużym powodzeniem od wielu lat. Przykładem może być Interdyscyplinarne Podyplomowe Studium Kształcenia Tłumaczy w Instytucie Lingwistyki Stosowanej Uniwer-

¹⁵ *Ustawa...*, op. cit., art. 14.1.3.

¹⁶ *Kodeks tłumacza przysięgłego*, op. cit., par. 13.

¹⁷ D. Kierzkowska, *Kodeks tłumacza sądowego*, Warszawa 1991, s. 14.

sytetu Warszawskiego. Celem kształcenia, jak czytamy na oficjalnej witrynie internetowej, jest „nabycie umiejętności w zakresie tłumaczenia prawniczego i sądowego oraz przygotowanie do wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego”¹⁸. Dalej w opisie celów kształcenia czytamy, że „program studiów został opracowany i wdrożony we współpracy z Polskim Towarzystwem Tłumaczy Przysięgłych i Specjalistycznych (TEPIS)”¹⁹. Uniwersytet Jagielloński również ma w swojej ofercie podyplomowe studia dla tłumaczy tekstów specjalistycznych²⁰ „przeznaczone (...) dla absolwentów dowolnych studiów magisterskich lub licencjackich znających jeden język obcy w stopniu zaawansowanym oraz posiadających predyspozycje do wykonywania zawodu tłumacza”. Także Uniwersytet Wrocławski oferuje podyplomowe studia przekładu²¹, na których kształcą się „osoby zainteresowane przekładem tekstów ekonomicznych, prawniczych i finansowych”. Również w ofercie Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu znaleźć można studia podyplomowe kształcenia tłumaczy specjalistycznych²², których celem jest „przekazanie słuchaczom wiedzy i umiejętności niezbędnych do wykonywania tłumaczeń tekstów specjalistycznych: prawniczych, ekonomiczno-handlowych, unijnych, naukowo-technicznych i medycznych”. Niewątpliwie wszystkie z wymienionych ofert studiów mogą zainteresować kandydatów na tłumaczy przysięgłych, jak i tłumaczy już pracujących w zawodzie. Jednakże problemem przy wyborze tych czy innych studiów mogą być rozbieżności programowe między nimi oraz, z wyjątkiem studiów na UW (choć należy zauważyć, że w programie²³ brak jest m.in. wzmianki o nauczaniu zasad wykonywania zawodu tłumacza przysięgłego), brak treści dotyczących *stricte* profesji tłumacza przysięgłego. Najwyraźniej nie tylko wśród ogółu społeczeństwa, ale także w środowiskach akademickich tłumacza przysięgłego kojarzy się przede wszystkim z przekładem tekstów prawnych, prawniczych, ekonomicznych i handlowych, zapominając zupełnie, że przedmiot jego zainteresowań jest o wiele szerszy. Niejednokrotnie bywa, że poza dużymi ośrodkami miejskimi wspomniane typy tłumaczeń stanowią tylko niewielką część aktywności translatorskiej, tak jak ma to miejsce z ustnymi tłumaczeniami przysięgłymi. K. Hejwowski postuluje, iż „powinniśmy zderzyć tłumacza z tekstami jak najbardziej zróżnicowanymi i zaczerpniętymi z wielu dziedzin życia”²⁴ i choć

¹⁸ <https://www.ils.uw.edu.pl/80.html>, [online], (dostęp: 01.07.2015).

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ <http://www.unesco.uj.edu.pl/dydaktyka/podyplomowe-studia-dla-tlumaczy-tekstow-specjalistycznych>, [online], (dostęp: 01.07.2015).

²¹ <http://www.studiumprzekladu.uni.wroc.pl/>, [online], (dostęp: 01.07.2015).

²² <https://studenci.amu.edu.pl/studia/podyplomowe/wydzia-anglistyki2/studia-podyplomowe-kształcenia-tumaczy-specjalistycznych>, [online], (dostęp: 01.07.2015).

²³ http://www.ils.uw.edu.pl/fileadmin/ipskt/ILS_UW_program_studiow_IPSKT.pdf, [online], (dostęp: 01.07.2015).

²⁴ K. Hejwowski, *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa 2004, s. 161.

nie chodzi mu konkretnie o tłumaczy przysięgłych, to jednak jego refleksja doskonale wpisuje się w nasze rozważania. Próby określenia narzędzi, technik i metod kształcenia tłumaczy pisemnych tekstów prawnych i prawniczych pojawiają się też w literaturze translatorskiej²⁵, jednak bez poświęcenia uwagi zagadnieniu tłumaczeń uwierzytelnionych.

6. Pomiędzy akademickością a samouctwem

A zatem: tłumacz przysięgły – samouk czy akademik? I to, i to, plus coś jeszcze. Lukę do pewnego stopnia wypełniają ogólnodostępne autorskie publikacje praktyków zawodu²⁶, a także blogi²⁷ będące ważnym przyczynkiem do dyskusji o zasadach, etyce i metodach związanych z uprawianiem zawodu. Refleksje tam zawarte wykorzystamy jako punkt wyjścia do przedstawienia modelu dydaktycznego, który mógłby stać się uzupełnieniem istniejących form przygotowania i kształcenia tłumaczy przysięgłych, a który do tej pory nie znalazł odzwierciedlenia w powszechnej praktyce. Przedtem jednak należy podkreślić, że praktyki odbywane przez kandydatów na tłumaczy w biurach tłumaczeń, studia translatorskie, udział w repetytoriach organizowanych przez PT TEPIS oraz STP, a także samokształcenie tworzą względnie dobrze działający system pozbawiony jednak czynnika spajającego, dzięki któremu wiedza teoretyczna i praktyczna mogłyby się spotkać w rzeczywistym kontekście codziennej pracy tłumacza przysięgłego. Zdaniem autora, takim spoiwem może stać się indywidualny staż odbyty w trakcie przygotowania do egzaminu lub bezpośrednio po nim pod okiem zawodowego tłumacza przysięgłego posiadającego udokumentowane wieloletnie doświadczenie w tym wymagającym fachu. Termin *udokumentowane doświadczenie* ma w tym kontekście kluczowe znaczenie, gdyż na rynku działa wielu tłumaczy, którzy wykonują ten zawód *po godzinach* lub *ad hoc*, są to np. nauczyciele języków obcych. Przy całym szacunku dla ich pracy wynikającym z pełnej świadomości problemów, z jakimi borykają się jako tłumacze, należałoby zawęzić grupę docelową tłumaczy prowadzących wspomniane staże do tłumaczy zawodowych, przy czym niekoniecznie musiałoby to oznaczać stosowanie kryterium doboru opartego wyłącznie na ilości wpisów do repertorium czynności tłumacza przysięgłego, gdyż nawet

²⁵ A. Kowalczyk-Borowska, *Modele nauczania przedmiotu „tłumaczenie pisemne tekstów prawniczych”*, [w] *Translatoryka. Koncepcje – Modele – Analizy*, S. Grucza, A. Marchwiński, M. Płużyczka (red.), Warszawa, 2010, s. 298-303.

²⁶ B. Eidrigiewicz, *Jak zostać tłumaczem przysięgłym. Egzamin w Ministerstwie Sprawiedliwości w teorii i praktyce. Język angielski*, [online], <http://www.tlumaczprzysiegly.net/doc/jak-zostac-tlumaczem-przysieglym.pdf> (dostęp: 01.07.2015).

²⁷ <http://www.tlumaczeniaprawnicze.com.pl/author/renata-swignonska/> [online], (dostęp: 01.07.2015).

tłumacze łączący kilka pasji zawodowych mogą pochwalić się dużą ilością tłumaczeń przysięgłych w roku. Odpowiedniejszym kryterium wydaje się być dobór oparty na tym, czy tłumaczenia są główną sferą aktywności tłumacza (działalność gospodarcza) i dopiero w drugiej kolejności ilość wykonywanych przez niego tłumaczeń. W ten sposób z kręgu naszych zainteresowań zostanie wyłączona grupa tłumaczy, która z powodów merytorycznych (doświadczenie) oraz technicznych (czas pracy) nie mogłaby w sposób rzetelny prowadzić stażu młodszego kolegi. Zrozumiałym powodem, dla którego tłumacze o mniejszym doświadczeniu zawodowym, ale też doświadczeni tłumacze mogliby nie chcieć prowadzić stażu jest obawa przed utratą dochodów (stażysta szybko się usamodzielnia i staje się naturalną konkurencją). Jednak z doświadczenia autora oraz wielu znanych mu tłumaczy wynika, że wśród aktywnych zawodowo tłumaczy jest grupa osób, która chętnie dzieliłaby się swoim doświadczeniem w formie prowadzonego przez siebie stażu.

Do technicznych ograniczeń z rozmysłem nie zaliczyłem posiadanie biura, gdyż nowoczesne środki komunikacji (np. komunikatory internetowe) sprawiają, że staże mogą odbywać się zdalnie, choć z całą pewnością bezpośrednia relacja między kandydatem/adeptem a tłumaczem doświadczonym byłaby rozwiązaniem optymalnym, choć niekoniecznie prostym. Wspomniana relacja z jednej strony umożliwiłaby nowemu tłumaczowi zapoznanie się z autentycznym warsztatem pracy, a z drugiej – dałaby jedyną w swoim rodzaju sposobność wypełnienia §13 kodeksu tłumacza przysięgłego, zgodnie z którym „tłumacz przysięgły ma obowiązek uczestniczenia w procesie przekazywania własnych doświadczeń i wiedzy zawodowej kolegom i adeptom zawodu”²⁸.

Staż dzieliłby się na kilkanaście części w naturalny sposób integrujących pod koniec jego trwania wszystkie ćwiczone umiejętności. Wstęp należałoby poświęcić dokładnemu zapoznaniu z u.z.t.p., ustawami i przepisami prawa odnoszącymi się do tłumaczy przysięgłych, kodeksem tłumacza przysięgłego²⁹ i funkcjonowaniem organizacji zawodowych. A. D. Kubacki podaje, powołując się na witrynę TEPIS³⁰, że „ponad 90 polskich aktów prawnych stanowi o statusie i udziale tłumacza lub wprost tłumacza przysięgłego w postępowaniu sądowym i administracyjnym”³¹ (niestety, po aktualizacji witryna wymienia zaledwie 7 przepisów prawa dotyczących tłumacza przysięgłego³²). Drugim etapem poznawania warsztatu pracy tłumacza przysięgłego byłby instruktaż dotyczący posługiwania się i przechowy-

²⁸ *Kodeks tłumacza przysięgłego*, op. cit.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ <http://www.tepis.org.pl/index.php/prawo-o-tlumaczach/przepisy-prawa> [online], (dostęp: 01.07.2015).

³¹ A. D. Kubacki, op. cit., s. 117.

³² <http://www.tepis.org.pl/index.php/prawo-o-tlumaczach/przepisy-prawa> [online], (dostęp: 01.07.2015).

wania pieczęci, prowadzenia repertorium, zalecanej corocznej wysyłki wzorów podpisów i pieczęci do Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Sprawiedliwości, wojewody, podlegania nadzorowi urzędu wojewódzkiego; trzecim – zapoznanie z typologią dokumentów podlegających tłumaczeniu uwierzytelnionemu; czwartym – poznanie zasobów leksykalnych w Internecie i na nośnikach elektronicznych, portali, forów i grup dyskusyjnych, branżowych blogów; piątym – poznanie nowoczesnych narzędzi wspomagających pracę tłumacza typu CAT (z ang. Computer Assisted Translation), sprzętu komputerowego (np. monitorów zdolnych pomieścić kilka wirtualnych ekranów), itp.; szóstym – poznanie strategii i technik translatorskich; siódmym – instruktaż zarządzania czasem; ósmym – poznanie niuansów obsługi: a) podmiotów administracji państwowej, organów ścigania, sądów, Straży Granicznej i Służby Celnej, b) podmiotów gospodarczych, c) osób fizycznych; dziewiątym – uświadomienie konieczności współpracy z innymi tłumaczami, ekspertami w swojej dziedzinie, native speakerami oraz stosowania reżimu autokorekty; dziesiątym – zapoznanie z uwarunkowaniami ekonomicznymi działalności tłumacza (prowadzenie/zlecenie księgowości, reklama, ekspansja, konkurencja); jedenastym – uświadomienie konieczności wykazywania się pokorą kompetencyjną – mierzenia siły na zamiary; dwunastym – strategie tłumaczeń ustnych dla różnych podmiotów (sądy, organy ścigania, Służba Celna, Straż Graniczna, Urząd Stanu Cywilnego, notariaty); trzynastym – poznanie zasad etyki zawodowej. Listy tej nie należy uważać za zamknięty katalog. Można ją rozwijać bądź skracać, zależnie od umiejętności stażysty, zaproponowaną kolejność zmieniać, a elementy listy łączyć i powtarzać wedle potrzeb. Oczywiście należałoby określić minimalną ilość czasu trwania takiego stażu, jednak w praktyce może okazać się, że obie strony tego procesu są zainteresowane kontynuowaniem współpracy i płynnym przejściem od relacji mistrz-uczeń do pełnoprawnej współpracy. Co ciekawe, korzyści z takiego stażu byłyby obopólne: „czeladnik” zyskuje w sposób oczywisty, a mentor ma sposobność skonfrontowania wypracowanych metod ze świeżym na nie spojrzeniem, nowymi teoriami przekładu, nowinkami technologicznymi i zmianami społeczno-ekonomicznymi, które mogą umykać uwadze tłumacza spędzającego wiele godzin przed monitorem i klawiaturą komputera.

Bibliografia

- Biblia Tysiąclecia*, [online], <http://biblia.deon.pl/rozdzial.php?id=557&werset=1#W1> (dostęp: 02.07.2015).
- Bosiacka-Jopek A., *Przekład prawny i sądowy*, Warszawa 2012.
- Eidrigiewicz B., *Jak zostać tłumaczem przysięgłym. Egzamin w Ministerstwie Sprawiedliwości w teorii i praktyce. Język angielski*, [online], <http://www.tlumaczprzysiegly.net/doc/jak-zostac-tlumaczem-przysieglym.pdf> (dostęp: 01.07.2015).
- Hejwowski K., *Kognitywno-komunikacyjna teoria przekładu*, Warszawa 2004.
<https://www.ils.uw.edu.pl/80.html>, [online], (dostęp: 01.07.2015).
<http://www.unesco.uj.edu.pl/dydaktyka/podyplomowe-studia-dla-tlumaczy-tekstow-specjalistycznych>, [online], (dostęp: 01.07.2015).
<http://www.studiumprzekladu.uni.wroc.pl/>, [online], (dostęp: 01.07.2015).
<https://studenci.amu.edu.pl/studia/podyplomowe/wydzia-anglistyki2/studia-podyplomowe-ksztacenia-tumaczy-specjalistycznych>, [online], (dostęp: 01.07.2015).
http://www.ils.uw.edu.pl/fileadmin/ipskt/ILS_UW_program_studiow_IPSKT.pdf, [online], (dostęp: 01.07.2015).
- <http://www.tlumaczeniaprawnicze.com.pl/author/renata-swignonska/> [online], (dostęp: 01.07.2015).
<http://www.tepis.org.pl/index.php/prawo-o-tlumaczach/przepisy-prawa> [online], (dostęp: 01.07.2015).
- Kierzkowska D., *Kodeks tłumacza sądowego*, Warszawa 1991.
- Kierzkowska D., *Tłumaczenia prawnicze*, Warszawa 2002.
- Kodeks tłumacza przysięgłego*, D. Kierzkowska (red.), Warszawa 2011, [online], <http://www.tepis.org.pl/pdf-doc/kodeks-tp.pdf> (01.07.2015).
- Kubacki A. D., *Tłumaczenia poświadczane. Status, kształcenie, warsztat i odpowiedzialność tłumacza przysięgłego*, Warszawa 2012.
- Pieńkos J., *Podstawy przekładoznawstwa. Od teorii do praktyki*, Kraków 2003.
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r.*, [online], <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20050150129> (dostęp: 01.07.2015).
- Świgońska R., *Raport. Jak tłumaczyć teksty prawnicze?*, [online], http://chomikuj.pl/diotalevi/Translatoryka+i+lingwistyka/*c5*9awigo*c5*84ska+-+Jak+t*c5*82umaczy*c4*87+teksty+prawnicze.3928499114.pdf (dostęp: 01.07.2015).
- Tryuk M., *Przekład ustny i środowiskowy*, Warszawa 2006.
- Świgońska R., *Zasady wykonywania tłumaczeń uwierzytelnionych, czyli jak zdobyć dodatkowych 20 punktów na egzaminie tłumacza przysięgłego*, [online], http://www.tlumaczeniaprawnicze.com.pl/Bonusy/formalne_zasady_TP.pdf (dostęp: 01.07.2015).
- Ustawa z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego*, art. 13, [online] <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20042732702> (dostęp: 02.07.2015).